

27.11.2023

POL-2023-127636

Voimassaoloaika

1.12.2023 - 30.11.2028

Säädöseruste

Laki poliisin hallinnosta (110/1992) 4 §

Muuttaa/Kumoaa

2020/2011/2098, 13.12.2011 Epäillyn viharikoksen tai sellaisia piirteitä sisältävän rikoksen luokittelu poliisiasiain tietojärjestelmään

Kohderyhmät

Poliisi

Epäillyn viharikoksen tai sellaisia piirteitä sisältävän rikoksen tunnistaminen, tutkinta sekä kirjaaminen poliisitoiminnassa

Sisällys

Epäillyn viharikoksen tai sellaisia piirteitä sisältävän rikoksen tunnistaminen, tutkinta sekä kirjaaminen poliisitoiminnassa	1
1 Ohjeen tarkoitus	2
2 Viharikoksen määritelmä	2
3 Viharikosmotiivit.....	3
4 Viharikosindikaattorit	7
5 Esitutkinta ja syyttäjyhteistyö.....	7
6 Viharikoksen luokittelu ja tilastojen tulkinta	8

1 Ohjeen tarkoitus

Tämän ohjeen tarkoituksena on ohjata valtakunnallisesti tunnistamaan viharikokset poliisitoiminnassa ja ohjata niiden tutkinnassa niiden kirjausta poliisiasian tietojärjestelmään.

Esitutkinnalla ja muulla poliisin operatiivisella toiminnalla on suuri merkitys mahdollisen vihavaikuttimen varhaisessa löytymisessä. Koko rikosprosessia hyödyttää se, että mahdollista vihamotiivia selvitetään rikosilmoituksen teosta asti, jotta se otetaan huomioon koko esitutkintaprosessin aikana niin, että syyttäjä voi vaatia rikoslain (39/1889, RL) 6 luvun 5 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaista rikoksen koventamista. Oikeusministeriön teettämässä Poliisiammattikorkeakoulun selvityksessä *Viharikokset ja niiden käsittely rikosprosessissa*¹ havaittiin, että vihamotiivin tunnistamisessa ja käsittelyssä on puutteita rikosprosessissa, jolloin rikosvastuu ei kaikilta osin toteudu.

Rikosvastuun toteutumisen tärkeyden lisäksi katsotaan, että viharikoksiin liittyy korostettua vahingollisuutta ja vaarallisuutta niiden luonteen vuoksi. Viharikoksissa uhri ei joudu teon kohteeksi sattumalta, vaan valikoituu oman henkilökohtaisen, yleensä jonkin näkyvän ominaisuutensa vuoksi. Fyysisten vaikutusten lisäksi näillä voi olla psyykkisiä ja sosiaalisia vaikutuksia. Viharikoksilla ei ole vaikutusta ainoastaan rikoksen uhriin. Viharikollisuus vaikuttaa myös laajemmin yhteiskuntaan, eri väestöryhmien välisiin suhteisiin ja sosiaaliseen koheesioon. Viharikokset voivat ylläpitää ennakkoluuloja ja vihamielisyyttä yhteiskunnassa ja aiheuttaa pelkoa niissä ryhmissä, joihin ne kohdistuvat. Viharikokset lisäävät erityisesti uhrin pelkoa siitä, että uhriksi voi joutua uudestaan. Rikokset, joiden motiivina on viha tai rasismi, voivat olla myös ekstremistisiä rikoksia. Toisaalta myös altistuminen viharikoksille voi syrjäytymisen kautta johtaa ekstremistiseen käyttäytymiseen.

Yksittäinen viharikos voidaan nähdä myös niin sanottuna signaalirikoksena. Tällöin rikoksen uhrin kautta hänen edustamansa vähemmistö voi kokea kollektiivisesti joutuneensa rikoksen kohteeksi. Tällaisessa tapauksessa rikos nähdään uhkauksena uhrin edustamaa ryhmää kohtaan.

2 Viharikoksen määritelmä

Suomen lainsäädäntö ei määrittele erikseen viharikoksen käsitettä. Poliisitoiminnassa ja tässä ohjeessa viharikoksella tarkoitetaan henkilöä, ryhmää, jonkun omaisuutta, instituutiota tai näiden edustajaa kohtaan tehtyä rikosta, jonka uhri valikoituu rikoksen uhriksi oletetun tai todellisen etnisen tai kansallisen taustan, uskonnollisen vakaumuksen tai elämänkatsomuksen, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin, sukupuolen ilmaisun, sukupuolen tai vammaisuuden perusteella.

¹ Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2021:18; Viharikokset ja niiden käsittely rikosprosessissa

Viharikoksen määritelmä täyttyy jo silloin, jos tekijä olettaa uhrin kuuluvan johonkin yllämainituista kansanryhmään. Täten uhrin todellisella kansanryhmällä ei ole merkitystä viharikoksen arvioinnissa. Uhri voi olla esimerkiksi läheisessä suhteessa kyseiseen ryhmään kuuluvan kanssa ja tätä kautta valikoitua kohteeksi. Uhrilla voi olla myös jonkinlainen muu yhteys kyseiseen ryhmään, hän voi esimerkiksi edistää tai tukea tätä ryhmää.

Viharikoksen määrittely saa tukea rikoslaissa säädetystä rangaistuksen koventamisperusteesta. Rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan rangaistuksen koventamisperusteena on rikoksen tekeminen rotuun, ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen perustuvasta vaikuttimesta taikka niihin rinnastettavasta muusta vaikuttimesta². Koventamisperusteen lisäksi rikoslaissa mainitaan joitakin rikoksia, joiden tunnusmerkistöön sisältyy vihamotiivi. Näitä rikosnimikkeitä ovat syrjintä, kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Näihin rikoksiin ei sovelleta koventamisperustetta.

Mikä tahansa rikoslainsäädännössämme rikokseksi määritelty teko voi periaatteessa olla viharikos. Teon motiivi ratkaisee sen, onko kyseessä viharikos. Esimerkiksi yleisimpiä vihamotiivista tehtyjä rikoksia ovat pahoinpitely, laiton uhkaus ja kunnianloukkaus. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan -rikosta voidaan itsessään pitää jo vihamotiivin sisältävänä, jolloin em. koventamisperustetta ei sovelleta. Tuomioistuin voi myös ottaa vihamotiivin huomioon rangaistusta koventavana seikkana myös ns. normaalissa rangaistusasteikossa.

3 Viharikosmotiivit

Poliisi varmistaa, että vihamotiivit selvitetään riittävässä määrin ja kirjataan esitutkintapöytäkirjaan viharikosten esitutkinnassa, jotta ne voidaan ottaa huomioon syyteharkinnassa, rangaistusvaatimusta ja seuraamuskananottoa laadittaessa sekä rangaistusta määrättäessä.³ Epäiltäessä rikoksen tehdyn vihamotiivista on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että kaikki näyttö vihamotiivin puolesta ja vastaan huomioidaan esitutkinnassa. Vihamotiiviin voi viitata esimerkiksi tekijän tekoa edeltänyt toiminta, iskulauseet ja loukkaavat nimittelyt. Vihamotiiviin voi viitata myös tekijän aikaisempi viharikoksiin liittyvä toiminta tai viitteet kuulumisesta tiettyihin ryhmiin, joiden toiminta-ajatus perustuu esimerkiksi rasismiin.⁴

² Rikoslain rangaistuksen koventamisperusteissa on otettu huomioon teon rasistinen vihamotiivi, jota vuonna 2011 laajennettiin huomioimaan myös muut vihamotiivit. Sukupuoli lisättiin vihamotiiviksi vuoden 2023 alussa.

³ Vihapuheiden ja -rikosten torjuntaan liittyvän toimintasuunnitelman valmistelua koskevan työryhmän loppuraportti 14.11.2016. s. 6.

⁴ Vihapuheiden ja -rikosten torjuntaan liittyvän toimintasuunnitelman valmistelua koskevan työryhmän loppuraportti 14.11.2016. s. 9.

Viharikosmotiivilla tarkoitetaan tekijän ennakkoluuloa tai vihamielisyyttä uhrin oletettua tai todellista piirrettä kohtaan. Viharikoksen määritelmä täyttyy jo silloin, jos tekijä olettaa uhrin kuuluvan johonkin seuraavista viiteryhmistä. Näitä piirteitä/viiteryhmiä ovat:

1) Etninen tai kansallinen tausta

Rotu, ihonväri, syntyperä, etninen tai kansallinen alkuperä tai tausta, kieli ja kansalaisuus. Tässä viiteryhmässä teko voi olla esimerkiksi rasistinen. Sen lisäksi, että teko yleensä kohdistuu kyseisen kansanryhmän edustajaan, voi teko kohdistua myös esimerkiksi vastaanottokeskuksen työntekijään tämän työnsä takia. Yksittäinen viharikos voidaan nähdä myös ns. signaali-rikoksena, jolloin rikoksen uhrin kautta hänen edustamansa vähemmistö voi kokea kollektiivisesti joutuneensa rikoksen kohteeksi - rikos nähdään uhkauksena uhrin edustamaa ryhmää kohtaan. Esimerkiksi perheen- ja suvun jäsenet voivat kokea myös omakohtaista turvattomuutta, jos heidän sukulaisensa on joutunut viharikoksen uhriksi.

2) Uskonto, vakaumus, elämäntattomuus

Viiteryhmään kuuluvat uskonnon ja vakaumuksen lisäksi myös elämäntattomuus. Elämäntattomuus kattaa esimerkiksi ateistiin kohdistuneen vihamotivoin.

3) Seksuaalinen suuntautuminen

Viiteryhmään kuuluvissa teoissa seksuaalinen suuntautuminen on rikoksen vaikuttimena. Uhrina voi olla seksuaalivähemmistöön kuuluva, esimerkiksi homo-, lesbo- tai biseksuaalinen henkilö tai henkilö, jonka rikoksen tekijä olettaa kuuluvan seksuaalivähemmistöön.

4) Sukupuoli-identiteetti

Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan sitä, kokeeko henkilö olevansa mies tai nainen, molempia vai ei kumpaakaan. Identiteetti voi myös olla esimerkiksi muunsukupuolinen, sukupuoleton tai intersukupuolinen⁵. Viiteryhmään kuuluvissa teoissa kysymys voi olla esimerkiksi teon taustalla olevasta vihasta, inhosta tai vastenmielisyyttä näitä identiteettejä kohtaan. Käyttäytyminen voi ilmetä mitätöintinä, vähättelynä, poissulkemisena, häirintänä tai syrjintänä. Nämä ovat rinnastettavissa seksismiin ja rasismiin kaltaisiin ilmiöihin.

Sukupukupuolivähemmistöön katsotaan kuuluvaksi transihmiset, sukupuollettomat, ja sukupuoliristiriitaa kokevat ihmiset. Sukupuolivähemmistöihin

⁵ Intersukupuolisuus tarkoittaa joukkoa erilaisia kehon variaatioita, joissa sukupuolitetut piirteet, kuten kromosomit, sukuelimet tai hormonitoiminta eivät ole yksiselitteisesti nais- tai miestyypilliset. Intersukupuolisuus on luonnollista kehollista vaihtelua ja tekee näkyväksi sen, että ihmisiä ei voi biologisestikaan luokitella kahteen toisensa poissulkevaan sukupuoleen. Intersukupuolisuus voi olla joillekin myös sukupuoli-identiteetti. Muunsukupuolinen ihminen voi olla sekä mies että nainen, jotakin mieheyden ja naiseuden väliltä tai sitten tyystin tämän jaon ulkopuolella. Muunsukupuolisuus voi toimia kattokäsitteenä muullekin ei-binääriselle sukupuolen kokemiselle. <https://seta.fi/saateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

kuuluvat lisäksi *intersukupuoliset henkilöt*, joiden kehon piirteet eivät vastaa yksiselitteisesti naisen-mies - sukupuoli-jakoa.⁶

Transihminen on yleiskäsite, jolla usein kuvataan kaikkia, joiden sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu joskus tai aina eroaa odotuksista sille sukupuolelle, johon heidät syntymähetkellä määriteltiin. Transihmisiin luetaan kuuluvan transvestiitit, muunsukupuoliset/transgenderit ja transsukupuoliset. Aiemmin on käytetty käsitettä transseksuaali, joka on vanhentunut käsite ja se voidaan kokea loukkaavana.⁷ Tätä käsitettä ei tule käyttää poliisi-toiminnassa.

Transsukupuolisuus. Transsukupuolisen ihmisen sukupuoli-identiteetti ei vastaa hänen syntymässä määriteltyä sukupuoltaan. Transsukupuolisen henkilön sukupuoli-identiteetti voi olla mies, nainen ja/tai jotain muuta. Transsukupuolinen ihminen voi korjata kehoaan vastaamaan sukupuoli-identiteettiään. Transsukupuoliselle on tärkeää, että hänet kohdataan oikeassa sukupuolestaan, minkä vuoksi sukupuolen korjauksen sosiaaliset ja juridiset ulottuvuudet ovat myös tärkeitä. Transmies on mies, joka on syntymässä määritetty tytöksi, mutta on sukupuoli-identiteetiltään mies. Transnainen on nainen, joka on syntymässä määritetty pojaksi, mutta on sukupuoli-identiteetiltään nainen.⁸

Sukupuoleton. Kaikilla ihmisillä ei ole sukupuoli-identiteettiä. Osalle taas sukupuolettomuus voi olla sukupuoli-identiteetti. Sukupuolettomaksi itsensä kokeva voi myös määritellä itsensä termillä agender. Agenderiys kuvataan usein sukupuoli-identiteetin puuttumisena ja sukupuolettomuutena.⁹

5) Sukupuolen ilmaisu

Sukupuolen ilmaisu sisältää kaiken yksilön toiminnan ja käyttäytymisen, jolla hän ilmaisee itselleen ja muille olevansa nainen, mies tai jotain muuta. Näitä ilmaisun tapoja ovat esimerkiksi vaatetus, muu ulkonäkö, puhetyyli, ilmeet ja eleet.

Transvestisuus. Transvestisuus tarkoittaa, että henkilöllä on tarve ilmaista eläytymällä, pukeutumalla tai laittautumalla toista (binääristä) sukupuolta kuin mikä hänelle on syntymässä määritelty. Transvestiitti on usein tyytyväinen syntymässä määriteltyyn sukupuoleensa eikä hänellä ole tarvetta juridisiin muutoksiin ja/tai lääketieteellisiin korjauksiin sukupuolen suhteen. Transvestiitille on tärkeää, että hänet kohdataan siinä sukupuolessa, jota hän kulloinkin ilmentää.¹⁰

⁶ <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

⁷ <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

⁸ <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

⁹ <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

¹⁰ <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

6) Sukupuoli

Sukupuolella tarkoitetaan naisia ja miehiä. Samoin kuin etniseen alkuperään tai ihonväriin myös sukupuoleen liittyvästä vaikuttimesta tehdyn rikoksen uhri ei ole valikoitunut rikoksen uhriksi sattumalta, vaan sellaisen näkyvän ominaisuutensa vuoksi, joka altistaa hänet mahdollisesti jatkossakin rikoksen kohteeksi. Teko on lähtökohtaisesti yhtä moitittava siitä riippumatta, kohdistuuko se mieheen tai naiseen.

Eräissä erityistilanteissa henkilön ulkoinen ominaisuus kuten sukupuoli voi kuitenkin olla teon ainoa tai voimakkain vaikutin. Uhriin liittyvänä tekijänä voi esiintyä uhrin aktiivisuus sukupuolen asemaan liittyvissä kysymyksissä.

Epäillyn oma käytös ja viestintä ennen tapahtumaa voi heijastaa vihavaikutinta, muun muassa se onko epäilty esittänyt kommentteja tai julkaissut kirjoituksia, jotka liittyvät vihamotiiviin. Epäilty saattaa myös toimia aktiivisesti sosiaalisen median ”viharyhmässä”. Tekijä on mahdollisesti aikaisemmin syyllistynyt vastaaviin tekoihin tai häntä on epäilty niistä. Teon tapahtuminen sukupuoleen liittyvän kokoontumisen tai mielenosoituksen aikana tai pian sen jälkeen voi olla indikaattori vihavaikuttimesta.

Esimerkiksi naisten aktiivisuuteen toimittajina, tutkijoina tai poliitikkoina yhteiskunnallisessa keskustelussa liittyy useiden selvitysten mukaan miehiä useammin seksuaalissävytteinen loukkaavien ilmaisujen kohteeksi joutuminen. Kysymykseen saattavat tulla kunnian ja yksityiselämän loukkaus tai muut rauhaa ja yksityisyyttä loukkaavat rikokset (laiton uhkaus, vainoaminen).¹¹

7) Vammaisuus

Vammaisuuden määritelmä ei ole yksiselitteinen. YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista vammaisuus on määriteltävä seuraavasti:

Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, jonka vaikutus erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Vammaisuuteen liittyvän viharikoksen motiivina ovat ennakkoluulot tai vihamielisyys uhrin oletettua tai todellista vammaisuutta kohtaan. Viharikos voi kohdistua vammaiseen henkilöön tai hänen läheisiinsä, kuten puolisoon ja ystäviin. Ne voivat tapahtua myös perheen sisällä.¹²

8) Edellä mainittuihin rinnastuva muu vaikutin

Tähän alaluokkaan merkitään sellaiset jutut, joissa motiivi tai teon kohde ei ole luokiteltavissa mihinkään edellä mainittuihin ryhmiin. Näitä voivat olla

¹¹ HE 7/2021 vp, s. 16

¹² <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vakivalta-ja-vammaisuus/mil-laista-vammaisiin-ihmisiin-kohdistuva-vakivalta-on#viharikokset>

rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 4 kohdassa mainittuihin kansanryhmiin rinnastettavissa olevia muita, erityistä suojaa tarvitsevia ryhmiä. Näitä ovat esimerkiksi tiettyyn sairauteen sairastuneet henkilöt,¹³ tai tiettyyn ikäryhmään kuuluminen.

4 Viharikosindikaattorit

Viharikoksen indikaattoreilla tarkoitetaan rikoksen yksityiskohtia tai olosuhteita, jotka antavat olettaa, että kyseessä voi olla viharikos. Näitä indikaattoreita voivat olla esimerkiksi;

- Uhrin tai todistajan käsitys motiivista: epäileekö uhri tai todistaja, että rikoksen motiivina oli viha tiettyä ryhmää tai henkilön suojattuja ominaisuuksia kohtaan?
- Uhriin liittyvät tekijät: kuuluko tai olettaako epäilty uhrin kuuluvan vähemmistöryhmään? Onko uhri aktiivinen vähemmistöjen oikeuksien edistäjä?
- Epäillyn käytös ja viestintä: esittikö epäilty kommentteja / julkaisiko kirjoituksia / tekikö eleitä, jotka liittyvät vihamotiiviin?
- Epäiltyyn liittyvät tekijät ja yhteydet: toimiiko epäilty aktiivisesti "viharyhmässä"? Onko hän aiemmin syyllistynyt vastaaviin tekoihin tai onko häntä epäilty niistä?
- Rikospaikka ja -aika: tapahtuiko teko päivänä, jolla on erityistä merkitystä, kuten uskonnollinen pyhäpäivä, kansallispäivä, Pride, kansainvälinen transihmisten muistopäivä, romanien kansallispäivä tai historiallisen tapahtuman vuosipäivä, esimerkiksi Kristalliyön vuosipäivä?
- Kohteena rakennus: Jos kohteena oli kiinteistö, onko se vähemmistöjen ylläpitämä yritys, uskonnonharjoittamiseen käytetty tila, onko kyse esimerkiksi jonkin etnisen ryhmän kerhotilasta tai seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjen oikeuksia puolustavan järjestön toimistosta?
- Väkivallan luonne: liittyikö epäiltyyn rikokseen halventavaa kohtelua? Jos kyse oli kiinteistöstä, vahingoitettiinko sitä halventavilla symboleilla tai esimerkiksi ulosteilla?
- Myös muun motiivin puute voi joissain tilanteissa kertoa teon rasistisesta / vihamotiivista.

5 Esitutkinta ja syyttäjyhteistyö

Viharikokset kuuluvat syyttäjälle ilmoitettaviin rikosasioihin. Poliisihallitus on antanut ohjeen *Syyttäjälle ilmoitettavat rikosasiat ja pakkokeinot* (POL-2023-55661) esitutkintalain 5 luvun 1 §:n mukaisista ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista rikosasioista. Ohjeen mukaan syyttäjälle on ilmoitettavat rikosasiat, jolla epäillään olevan poliittinen tai rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 mom. 4 kohdan mukainen motiivi.

¹³ HE 317/2010 vp., s. 39/I

Kun syyttäjälle on ilmoitettu tutkittavaksi tulleesta rikoksesta, on tutkinnanjohtajan huomioitava velvollisuutensa kuulla syyttäjää ennen esitutinnan päättämistä. Yhteistyön tarkoitus on selvittää syyttäjän kanta esitutkinta-aineiston riittävyyteen. Syyttäjän on osallistuttava esitutkintaan siinä määrin, että hän voi varmistua esitutkinnassa selvitetystä seikoista ja niiden riittävyydestä. Esitutkintayhteistyössä tehdyt päätökset ja linjaukset kirjataan tutkintamuistioon, ellei käytetä tutkintasuunnitelmaa.

Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 6 luvun 24 § mukaan (460/2003) Valtakunnansyyttäjä päättää syytteen nostamisesta julkaistun viestin sisältöön perustuvasta virallisen syytteen alaisesta rikoksesta sekä tällaiseen rikokseen liittyvästä päätoimittajarikkomuksesta. Valtakunnansyyttäjä määrää tällöin myös siitä, kenen on ajettava syytettä. Esitutkinta voidaan kuitenkin aloittaa heti ja syyttäjä hakee poliisin tekemän ennakoilmoituksen jälkeen niin kutsutun seurantamääräyksen Valtionsyyttäjän toimistosta. Näitä ovat esimerkiksi Kiihottaminen kansanryhmää vastaan-rikos ja sen törkeä muoto (RL 11 luku 10§ ja 10a§).

Poliisihallitus on antanut ohjeen *Esitutinnan priorisointi ja päätöksenteko* (POL-2023-68548) esitutinnan kiireellisyyden ja priorisoinnin tueksi. Viharikokset ovat esitutkintalain mukaan kiireelliseksi säädettyjä, jos asianomistaja on alle 18-vuotias ja epäilty rikos on asianomistajaan kohdistunut seksuaalirikos tai asianomistajan henkeen, terveyteen, vapauteen, yksityisyyteen, rauhaan tai kunniaan kohdistunut rikos, tai asianomistajaan kohdistunut ryöstö- tai kiristysrikos (ETL 3:11.3).

Muiden viharikosten osalta tulee tehdä arvio, ovatko ne luonteeltaan sellaisia, jossa tulisi viivytyksettä/välittömästi aloittaa tutkintatoimenpiteitä. Tällä tarkoitetaan niitä tutkintatoimenpiteitä, jotka tulee tehdä ennen muita toimenpiteitä ja joiden tavoitteena on muun muassa rikoksen selvittämisen turvaaminen ja lisävahinkojen estäminen. Pääsääntöisesti mitä törkeämmästä ja ankarammin rangaistavasta rikosepäilystä on kysymys, sitä nopeammin tutkintatoimenpiteet on yleensä aloitettava. Vastaavasti viivytyksettömiä toimenpiteitä edellyttävät rikosasiat, joissa asianomistaja on haavoittuvassa asemassa oleva. Lisäksi on otettava huomioon, että rikoksen tekeminen vihamotiivista voi ilmentää niin vahingollista tekoa asianomistajalle, että tutkintatoimenpiteet on aloitettava viivytyksettä.

6 Viharikoksen luokittelu ja tilastojen tulkinta

Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset edellyttävät viharikosten seuranta- ja raportointia kansallisesti ja kansainvälisesti. Jotta poliisin tietojärjestelmästä pystyttäisiin poimimaan viharikoksia tai viharikosten piirteitä sisältävät teot ja niistä tehdyt rikosilmoitukset, ilmoituksiin on merkittävä juttuluokittelutieto ”viharikosjuttu”. Luokittelu on pakollista poliisin tietojärjestelmässä vaikkei järjestelmä siihen pakottaisikaan. Tutkinnanjohtaja vastaa siitä, että PATJA:n luokittelutiedot on merkitty oikein.

Luokittelujen huolellinen kirjaaminen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa on erityisen tärkeää rikosten sarjoittamisen ja analyysitoiminnan kannalta. Myöhemmin luokittelutiedot on täydennettävä saatujen lisätietojen mukaisiksi. Luokittelutietojen kirjaamisesta on tarkemmin ohjeistettu Poliisihallituksen antaman ohjeen *Tietojen kirjaaminen poliisiasian tietojärjestelmään* (POL-2023-120671) liitteenä olevassa PATJA-käsikirjassa.

Luokittelumerkintä siirtyy automaattisesti syyttäjän tietojärjestelmään, joka edesauttaa viharikosten valtakunnallista seurantaa ja on omiaan varmistamaan, että mahdollinen viharikosmotiivi tulee huomioiduksi rikoksen kovan-tamisessa.

Poliisin verkkoasioinnissa tehtävässä sähköisessä rikosilmoituksessa on kohta, joka määräytyissä rikoksissa pakottaa ilmoituksen tekijän ottamaan kantaa siihen, onko kyseessä viharikos. Järjestelmä pyytää myös perustelemaan asian. Tämä tieto siirtyy automaattisesti poliisin tietojärjestelmään viharikosluokitteluksi. Näissäkin tutkinnanjohtaja vastaa viimekädessä luokittelun oikeellisuudesta.

- 1) Viharikosluokitusta tulee käyttää aina, kun kuka tahansa tilanteessa mukana ollut henkilö (poliisi, epäilty, asianomistaja, todistaja, ilmoittaja tai muu)
 - pitää teon motiivina osittain tai kokonaan ennakkoluuloa tai vihaa tiettyä kansanryhmää kohtaan
 - pitää tekoa tehtynä osittain tai kokonaan rotuun, ihonväriin, syntyperään, kansalliseen tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai vammaisuuteen liittyvästä vaikuttimesta taikka niihin rinnastettavasta muusta vaikuttimesta.

- 2) Lisäksi viharikosluokitusta tulee käyttää aina, kun rikosnimike on:
 - joukkotuhonta, joukkotuhonnan valmistelu, rikos ihmisyyttä vastaan
 - kidutus
 - kiihottaminen kansanryhmää vastaan
 - törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan
 - syrjintä
 - työsyryntä
 - kiskonnantapainen työsyryntä
 - järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen, kun ryhmän tavoitteena on tehdä yksi tai useampi rikoslain 11 luvun 10 §:ssä mainittu rikos (kiihottaminen kansanryhmää vastaan tai sen törkeä teko-muoto)

Vaikka edellä mainitut rikosnimikkeet eivät aina välttämättä sisällä vihamotiivia, teko kohdistuu yleensä tiettyyn ryhmään. Jotta tietojärjestelmästä saataisiin tietoa myös kyseisten rikosten kohderyhmistä, tapaus luokitellaan viharikosjutuksi.

Lisäksi on syytä korostaa, että mikä tahansa rikoslainsäädännössämme rikokseksi määritelty teko voi periaatteessa olla viharikos. Teon motiivi ratkaisee sen, onko kyseessä viharikos. Tästä syystä, edellä mainittu lista ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi.

Luokittelumerkinnän tekemisessä on huomioitava, että uhrin subjektiivinen käsitys teon vihamotiivista riittää luokitteluun. Mikäli joku asianosaisista pitää tekoa esimerkiksi rasistisena, juttu on luokiteltava viharikosjutuksi, vaikka teolla ei muutoin objektiivisen arvion mukaan näyttäisikään olevan vihamotiivia.

Luokittelun tarkoituksena on pystyä poimimaan poliisiasiajn tietojärjestelmästä ne tapaukset, joissa on mahdollisesti viharikoksen piirteitä. Koska ilmiöstä on vaikea saada kuvaa vain tarkastelemalla epäiltyjen viharikosten lukumäärää, luokittelun avulla on saatavissa pohja-aineistoa tarkemmalle selvitykselle. Luokittelun avulla saadaan tietoa esimerkiksi viharikollisuuden esiintymisestä, uhreista ja tekijöistä. Tämän lisäksi luokittelusta on hyötyä esimerkiksi tekojen sarjoittamisessa, eri alueiden turvallisuustilanteiden hahmottamisessa ja poliisitoiminnan ohjauksessa.

Viharikostilastoja tulkittaessa pelkästään luokittelutiedon perusteella on otettava aina huomioon, että kyse on poliisin tietoon tulleista epäilyistä viharikosmotiivin sisältävistä teoista. Luokittelu perustuu subjektiiviseen, usein uhrin näkemykseen teon motiivista. Vasta tapausten analysointi voi tuottaa tarkempaa tietoa teon motiivista. Tuomioistuin viime kädessä päättää, onko tapauksessa näyttöä vihamotiivista.

Poliisiylivohtaja

Seppo Kolehmainen

Poliisitarkastaja

Måns Enqvist

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 27.11.2023 klo 12:43. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Poliisiyksiköt

Tiedoksi

Ahvenanmaan poliisiviranomainen
Sisäministeriö, poliisiosasto
Valtakunnansyyttäjän toimisto
Oikeusministeriö
Sinetti-normikirjasto/Esikunta

Poliisi.fi -sivut/Esikunta
Poliisihallituksen yksiköt